

gebracht, en

rekt zich de
rika samen-
ons" gaf als
eijhal dubbel
en lange rij
en deskundi-
chrift" wijdt
ka, waarvan
schrijver is.
angwekkende

de tachtiger
peesche mo-
minder groo-
1.

van Afrika,
ynië, Egypte
i zelfstandig,
ruim 2 mill.
rika, dat in
heden is, nl.
l Italië en
at!

ongeveer 25
eel heeft er

nogendheden
want het is

Zuid-Afrika
m een reus-
ht. Wij noes-
den voor-
oen in 1891
t den cacao-
ar cacao uit-
50; in 1905
gouds, en in
Li. meer dan
heele wereld.

sche mogend-
ben gezet, en
chten uit te

angrijke pro-
bleem.

g hebben de
i Duitschland
ander echter
ind gelooven.
Noord-Afrika,
ist, dat zijne
dan het dijne.
kiemen voor

senprobleem.
p in een be-
laar het gaat
zwarten laten

door eenige
eit iets, sinds
men. De oor-
ad, en zij zijn
vendien wor-
gebracht.
m.

der dan 2000
ijlen land ter
oen inlanders
en daaronder

illende plaat-

ie 6 maanden
ejen werken,
onplaats wor-
gen. Dat zoo
kan een kind

plaats hooge
2 miljoen in-
opbrengen, de
sting; de uit-
van het volk
ten nog geen
aken, die nog
0.000 worden

ika nog groot-
eden zaaien
1 straks revo-
algeheele ver-

een gesloten
or het wereld-
roffende voor-

en Europeaan-
stroken liggen
er. Het is niet
l in de hand
te banen, of
voorwaarts te
oud, die Stan-
n Livingstone

in het hart van Afrika bracht, en onder normale omstandigheden duurde het een jaar, tot een boot- schap uit Londen den eenzamen pionier eindelijk bereikte. En heden verbindt een station voor draad- looze telegrafie Ujdidi met Londen, en de tijd, dien de elektrische vonk noodig heeft om dezen reuzen- afstand te doorlopen is een veertigste deel van een seconde.

Op 5 Maart 1924 werd de eerste autotocht ge- daan, van Nairobi in Kenya naar Mongalla aan den Nijl, de hoofdstad van de provincie van dien naam in den Engelsch-Egyptischen Soedan. Daar- mee was voor de eerste maal verbinding gekre- gen tusschen Kaapstad en Kairo door middel van de modernste Europeesche verkeersmiddelen, en men kan tegenwoordig op dezen weg met een luxe trein, stoomboot en auto het donkere wereld- deel van Noord tot Zuid doorkruisen, zonder zich één oogenblik de weelde van de Europeesche be- schaving te moeten ontzeggen. Het zal niet lang meer duren, of men zal te Londen een doorgaand kaartje kunnen nemen over Damaskus en het Sinat- tische schiereiland naar Kaapstad!

Ja reeds heeft men een aanvang gemaakt met de electricering der Afrikaansche spoorwegen.

Wat zulke spoorwegen en autowegen beteekenen, leert Dr Schlunk met een aanhaling van Dr Zwemer, die schreef: Heden kan men, gelijk wij het den vorigen zomer deden, in Marokko op prachtige autowegen rijden met een snelheid van 35 kilometer per uur, en spoorwegen zijn geopend of zijn in aanbouw van Noord naar Zuid en van Casa-Blanca naar Oran. In het jaar 1910 was er nog geen telefoon of telegraaf, en ook geen Arabische krant in Marokko; de streek was absoluut eenzaam. En heden kan men van Algiers en Tunis spreken als van Zuid-Fransche provincies.

Zelfs door de Sahara-woestijn snorren de auto- mobielen, die jaarlijks bij tienduizenden in Zuid- Afrika worden ingevoerd. En in West-Afrika is het verkeer zelfs zoo druk, dat in Accra de in- landsche politiemans onder een dak van gras staan- de het verkeer op eenzelfde wijze regelt als in de hoofdsteden van Europa geschiedt!

Ook de vliegmaschine heeft haar intrede gedaan. Frankrijk heeft zijn luchtpost uitgebreid tot Dakar, en spaart daarmede 9 dagen uit voor het verzen- den van een brief.

Dat ook de Radio aanwezig is, spreekt vanzelf. En wie enigszins zich voor kan stellen, wat de eenzaamheid van het binnenland van Afrika be- teekent, kan verstaan wat het zeggen wil voor den planter aan het Nyassameer, dat hij per radio een concert in Johannesburg hoort. Het zal niet lang meer duren, of de zendelingen op hun eenzame posten zijn onder het bereik van de groote uit- zenders van Europa, en hooren wat men hun van- daar toeroept!

Hoe staat het nu in dit werelddeel met de zending?

J. D. W.

HET DAGBOEK VAN PIERRE LOTI.

door

Dr J. W. Marmelstein.

I.

Weinige namen uit de moderne Fransche letter- kunde zijn zoo algemeen bekend als de schuilnaam, waaronder Julien Viaud zijn werk de wereld in heeft gestuurd. Bij de romans, die hij heeft geschre- ven, zijn er, die tot de meest gelezene in Frankrijk behooren en die in vele talen overgezet zijn.

Voor de meesten is Loti niets meer, maar ook niets minder dan de schrijver van het aangrijpende, sombere *Pêcheur d'Islande*, een van de meest algemeen geliefde boeken, die er op onze inrich- tingen van onderwijs gelezen worden.

Enkele bevoorrechten weten ook nog, dat de geniale schrijver van dat boek van Protestantische familie was, dat hij zee-officier geweest is en als zoodanig veel gereisd heeft en dat daardoor het meerendeel zijner verhalen in vergelegen landen spelen en dat zij behooren tot een gansch bizonde- ren tak der Fransche letterkunde, die men den naam van exotische, uitheemsche, literatuur geeft, tot den bloei waarvan ze niet weinig hebben bij- gedragen. Verder, dat hij, natuurlijkerwijze, een plaats heeft gekregen in den kring der veertig on- sterfelijkheid, die Académie française heet, en dat hij nog maar enkele jaren geleden gestorven is en begraven op een eenzaam eilandje aan de Atlantische kust van Frankrijk.

Ik zal mijn moeite beloofd zien, als ik er in slaag uw belangstelling voor en uw kennis van Pierre Loti te vermeerdere. Hij is sterk repre- sentatief voor een groote groep van menschen, die men misschien het beste typeert door te zeggen, dat zij het leven zijn gaan haten doordat zij het zoozeer liefhadden, en den dood zijn gaan lief- hebben, omdat zij geen vrede konden nemen met het leven en die men in de letterkunde niet zonder reden onderbrengt in de rubriek romantici. Voor

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Pers-stemmen.

Zwitserse Reformatie-toon.

Pastor Rudolf Grob van Zürich is een bezielde getuige voor het Calvinisme in Zwitserland. In het laatste nummer van de „*Ref. Schweizer Zeitung*“ schreef hij een aangrijpend stuk, dat ook in ons land dient te worden gelezen.

Aan de doodgravers van ons volk.

Mijne heeren,

Altijd hebt gij een leuze in den mond en aan deze leuze herkent men u als de doodgravers van ons volk, en deze leuze luidt: leven!

Met voorliefde verhaalt ge de geschiedenis van een zoon, wiens innerlijk leven door de al te strenge tucht en dogmatische hardheid van z'n vader vernietigd is, en ge gedraagt u nu als de beschermers van het leven, dat ge tegen verkwinning beschermen moest. Maar waar zijn dan toch in den huidige tijd de vaders, die hun zonen onder te strenge tucht houden? Waar zijn dan de vaders, die hun kinderen bij een starre geloofs- leer vasthouden? Het kan zijn, dat ge er zeven vindt op de duizend. Is het dan echter wel de moeite waard, tegen zoo in het niet verzinkende uitzonderingen een zoo pompeuzen strijd te voeren?

Maar waarom voert gij dezen strijd tegen windmolens? Ge voert dezen belachelijken strijd, omdat ge, mijne heeren, geen tucht en geen beginselvastheid in 't lijf hebt en nu gaarne tucht- en beginselloosheid met het rumoer van uw strijd zoudt willen overstemmen. En wij wilden aan uw leugenchachten en belachelijken kamp gaarne het zwijgen toedoen, als gij niet van uw gebrek een deugd maakte en het volk niet verleiddet, het u na te doen. En wij spreken, omdat ge nu al sinds langen tijd den sluipenden dood onder het volk hebt gebracht.

Langen tijd kondt gij dat doen, zonder dat de gevolgen openbaar werden. Het is u gelukt, in school en pers den zonen het geloof van hun vaders belachelijk en onverschillig te maken. Toen werd de schade nog niet zoo openbaar, want de tweede generatie leefde nog — zij 't ook zonder het toe te geven — van het geestelijk kapitaal der eerste. Maar in de kleinkinderen wordt de schade openbaar. De tweede generatie heeft, van uw strijd aangelast, haar kinderen halen opgroeien zonder zich om hun religieus leven te bekommeren. Toen halt ge het bereikt; niemand kon er meer over klagen, dat den kinderen in te strenge tucht geweld aangedaan werd, en er was ook geen reden tot de grief, dat ze in de vastgegronde geloofsleer van den bijbel ingeleid waren. In uw huizen en in de huizen van uw slacht- offers werd den kinderen — als daar tenminste nog kinderen waren, mijne heeren — noch bijbelsche ge- schiedenis verteld noch hoorden zij een gebed of een woord van christelijke beginselvastheid. Uw kinderen zijn in uw huizen tot het heidendom opgevoed.

Bij wie ligt nu de wreedheid? Gij, die den kinderen in het heiligste te kort doet en hen tot zwakkelingen en beginselloozen opvoedt, hebt daarbij de vrijpostig- heid, altijd over de wreedheid van die vaders te schel- den, die te strenge tucht geoeft hebben! Van duizend kinderen gaan daarbij heden misschien vijfhonderd aan een tuchtloze en heidense opvoeding ten gronde en hoogstens zeven aan te strenge tucht en dogmatische bekrompenheid.

Maar 't ongehoorde ligt nu daarin, dat ge erover

zoover er „romantici“ onder mijn lezers zijn, hoop ik, dat zij zich in hem zullen herkennen en zich zullen afwenden van den weg der hopeloosheid en der troosteloosheid, dien hij moeizaam tot het smart- elijke en bittere einde heeft bewandeld.

Het geheele werk van Pierre Loti omvat een veertigtal deelen: romans, novellen, tijdschriftarti- kelen, toneelstukken. Ondanks deze overvloedige productie doet de schrijver ergens deze beken- nis, dat hij geen fantasie heeft en niet in staat is een roman in elkaar te zetten. Inderdaad, geheel zijn „oeuvre“ is opgebouwd louter uit persoonlijke ervaring, uit herinnering, uit doorleefde angsten en vreugden. „Ik heb nooit anders geschreven, zegt hij, dan wanneer er iets rondspookte in mijn geest, wanneer smart mij het hart toekneep — en er is altijd veel te veel van mijzelf in mijn boeken.“

Te spreken over het Dagboek van Loti staat vrijwel gelijk met het te hebben over zijn geheele literaire nalatenschap. In dien algemeenen zin bestaat het uit tweehonderd dikke gecartonneerde schrijfboeken, alle volgeschreven met de echt Fran- sche, kleine maar goed leesbare hand van den auteur. Vele zijner romans en novellen Aziade, le Mariage de Loti, Mon frère Yves, le Roman d'un spahi, Madame Chrysanthème, enz. zijn absoluut niet anders dan min of meer geapprêteerde, opgewerkte fragmenten er- van. Maar zijn Journal heeft ook gedeelten, die inderdaad den vorm van een dagboek hebben. Het zijn: le Roman d'un enfant, Prime Jeunesse, Un jeune officier pauvre en Jour- nal intime. Het eerste van deze boeken is reeds verschenen in 1890, dus toen de schrijver pas veer- tig jaren oud was, het tweede dateert van veel en veel later, van 1919. Na zijn dood zijn de beide andere eerst verschenen, die misschien gevolgd zullen worden door meerdere deelen. Ten aanzien van dat gedeelte van zijn Journal is Loti altijd heel behoudend geweest, maar toch heeft hij bij nusterste wijsbeschikking bepaald, dat alles — som- mige stukken er uit heeft hij eerst zelf vernietigd — zou worden gepubliceerd na zijn dood. Omtrent de

jammert, als uw kinderen en de kinderen uwer slacht- offers, in hun levenswandel, 't zij in hun beroep- leven, 't zij in de keuze der echtgenooten, 't zij in hun verhouding tot de ouders, naar materialistische en egoï- stische beginselloosheid handelen en de schipbreuk tege- moedrijven. Wie heeft hun dan deze beginselloosheid bijgebracht? Onbewust richten uw kinderen zich toch in hun gewichtigste beslissingen, die voor de ontwik- keling van hun later leven beslissend zijn, naar de beginselen, die zij in hun jeugd aangenomen hebben. En laten zich ook geloof en beginselvastheid niet over- erven en niet door opvoeding inbrengen, zoo blijft toch het harde feit bestaan, dat de beginselloosheid der vadersen zich aan de kinderen wrekt. Deze wraak is nu zichtbaar en drukt zwaar op hen, die aanvankelijk met haar den spot drevon.

Als de school ertoe misbruikt is, den geest van 't vlakke ongelooft in de kinderzielen te planten, zoo trekt deze zonde zich nu aan de school zelf, doordat, vooral in de steden, het leerlingenaantal schrikbarend snel afneemt. Waarom? Door u, heeren doodgravers, die met een glimlach van meerderheid de bijbelsche opvatting van het huwelijk verachtet. Gij hebt wind gezaaid en storm geooest. Waar blijven nu al uw mooie frasen over uw wetenschap? Wat haat het u, voor te leeraren, hoe naar wetenschappelijke principes een gezond volk opgekweekt moet worden, als uw beginselloosheid den angst voor het kind doet rijpen? En daarbij doet gij, de doodgravers van het volk, steeds alsof gij de ware geestelijke leidlieden in de eeuw van het kind waart, gij, die toch een eeuw van vlucht voor het kind zoudt doen aanbreken, als uw doodgravers- kunst niet spoedig werd te keer gegaan.

Maar de tijd breekt thans aan, waarin zelfs uw slachtoffers ziende worden, waarin men achter uw leu- gens van het leven den naakten dood herkent en waar- in uw hol krijgsgescreuw geen indruk meer maakt dan dien van afkeer. Gij kondt het volk tot vlak aan den afgrond brengen, gij bracht het zoover, onder het parool van vooruitgang, vrijheid en menscheijkheid, tien- duizenden in de reddingloze diepte en menschenwaar- dige slavernij te storten.

Nu evenwel komt uw doodgraverswerk aan den dag. Uw slapheid en beginselloosheid wordt ontmaskerd. Hon- derdvoudige ellende in de gezinnen, die gij ten gronde gericht hebt, schreit tegen u om wraak. Nu is de tijd voorbij, dat gij in uw hollen waan meendet, vaste tucht en bijbelsche beginselvastheid in handelen en denken voor uw rechtbank te kunnen slepen. Thans wordt gij ter verantwoording geselept. Gij zult reken- schap afleggen vanwege de kinderzielen, waarin gij 't vergif van 't ongelooft hebt gezaaid, vanwege de huwe- lijken, die gij in verwarving gebracht hebt, vanwege de pers, waarmee gij het volk verpest, vanwege de toe- nemende ellende in tuchthuizen en krankzinnigenge- stichten, waar de vloek openbaar wordt, dien uw tucht- en beginselloosheid veroorzaakt heeft.

HEPP.

PERS-SCHOUW.

Weer „Weer mis!“?

Geen woord verspillen we hier meer aan den verregel, die in de „Overt. Kb.“ stond en ook in dit blad besproken werd. Maar wel wijzen we op wat te lezen staat in „Kerk en Volk“ (vrijzinnig):

De Grond van ons Geloof? In de Gere- formeerde Overtoomsche Kerkbode kwam onlangs o.a. dit gelichtje voor:

beweegredenen van deze behoudzucht tijdens zijn leven, eenzijdig, en de uitgesproken begeerte van alles te geven na zijn dood, anderzijds, laat Loti ons niet in 't duister. Hij, wiens hoop op de on- sterfelijkheid in den loop van zijn lang leven tot het minimale was teruggebracht, heeft op deze wijze gepoogd zichzelf de illusie te geven van levensverlenging. Daarin doet hij denken aan Chateaubriand, den schrijver van de *Mémoires d'Outre-tombe*. De enige zoon van Loti, Samuel Viaud, bijgestaan door den sekretaris van zijn overleden vader, Mauberge, heeft de zorg van de publicatie op zich genomen. Zoo is in 1923 verschenen *Un jeune officier pauvre* en in 1924 *Journal intime*, beide eerst als supple- ment van de *Illustration*, in pracht editie met een rijkdom van illustraties, die voor een belang- rijk deel ontleend zijn aan een verzameling van door Loti zelf gemaakte schetsen. Daarna zijn ze uitgegeven door Calmann-Lévy, die van het begin af Loti's werk heeft gehad.

Ik zal het hier niet het meest hebben over het laatst verschenen gedeelte van Loti's dagboek over *Journal intime*. Het bestaat grotendeels uit brieven van en aan den auteur. Brieven van zijn vrome moeder, blijkgevend van de toederste zorg voor zijn geestelijk heil, correspondentie met Alphonse Daudet, met Emile Pouillon, met Madame Adam, waarin het in hoofdzaak gaat over literaire aangelegenheden, en waaruit duidelijk blijkt, dat Loti niet zoo weinig las als hij voorgaf in zijn *Discours de réception* aan de Académie. De brief- wisseling met zijn vriend Plumkett betreft voor- namelijk wederwaardigheden uit zijn intieme leven. Het *Journal intime* begint zelfs met een paar brieven van Loti aan Plumkett, brieven van zengenden hartstocht. De aanleiding tot deze gloei- ende bladzijden is een tamelijk banaal avontuur, een zeer tijdelijke connectie met een vrouw, die ongeveer niets anders heeft dan haar lichamelijke schoonheid. Maar met de woorden van Loti wordt het tot een drama van leven en dood, tot een werkelijk vuur, waartegen wij onze oogen te be-

„O, dat dit werkelijkheid voor ons toch zij:
Ons heil hangt niet af van
historie-feiten!
Aan 'kikl verstand is letterdienst te wijten:
Alleen de Geest des Heeren maakt ons vrij!”

Let wel, lezer: ook deze door ons ruim gedrukte
regel komt voor in een gereformeerd blad! De Fransch-
man zegt „les idées marchent” oftewel: men
kan den gang der gedachten niet geen synodale tol-
boenen tegenhouden.

Zal Dr G. nu ook zeggen: weer mis? Zijn hier ook al
de inquisiteurs en de arme kwaaddekeners?

Schrift en Woord Gods.

In zijn geciteerde bevestigingspraak had Dr Geelkerken
het ook over het „gelieven” van hen, die over de om-
schrijving van de begrippen „Schrift” en „Woord Gods”
zijn gedachten niet aanvaarden. Te dezer zake heeft hij
een polemiek met Dr Bouma. Wat deze thans antwoordt
is te veel om hier over te nemen. Wij knippen uit zijn
artikel (in het „Ger. Kbl. v. Dr. & Ov.”) dit:

Nu heeft Dr G. weer een ander citaat uit Bavinck's
Dogm., IV 490: „Tusschen woord Gods en Schrift
(is) wel veel te onderscheiden. Niet in dien
zin, alsof het woord Gods slechts in de Schrift
te vinden en niet de Schrift zelve ware (kenmerk-
keert ook Bavinck zich hier tegen bovengedachte
ethische opvatting, G.), maar in dezen anderen zin,
dat het Woord Gods lang niet altijd en zelfs niet in
de meeste gevallen als Schrift, in den vorm
der Schrift tot ons komt.” En op blz. 501: „In
de Schrift is dan ook de uitdrukking Woord Gods
nooit met de Schrift identisch, al mag de
Schrift door ons zonder twijfel Gods Woord worden
genoemd. Een enkele plaats moge zich laten aanwijzen;
waar de uitdrukking Woord Gods op een gedeelte
der H. Schrift, b.v. op de geschreven wet wordt toe-
gepast. Maar overigens is Woord Gods in de Schrift
nooit hetzelfde als de Schrift, wat ook
daarom reeds onmogelijk is, wijl de Schrift toen
nog niet compleet was”. (Spaatsiering van mij, G.)
„Mij dunkt, vervolgt Dr G., mijn beroep op Bavinck,
dat Schrift en Woord Gods niet — zooals Dr B. wil
— identiek zijn, was nog zoo zek niet, alle dikke
woorden van Dr B. ten spijt.”

Waar Dr G. weet, dat zijn tusschenzinnetje — zoo-
als Dr B. wil — met de waarheid in strijd is, behoeft
ik daarop niet nader in te gaan.

En in de tweede plaats behoeft ik hier niet weer
breed te herhalen, wat ik reeds eerder betoogde,
dat Bavinck met zijn onderscheiding heel iets anders
bedoelt dan Dr Geelkerken er van maakt. De onder-
scheiding is bij Bavinck kwantitatief, bij Geelkerken
kwalitatief.

Het derde, wat Dr Geelkerken tegen mij inhrent,
is mijn kritiek op het door hem gebruikte beeld
van de vensterruit. Ook hier zijn er weer dingen,
waarvan Dr G. schrijft, dat hij ze mij niet nazegt. Dat
ware ook te veel eer!

En daarna herhaalt hij nog eens, zonder zich van
mijn kritiek iets aan te trekken, vrolijk zijn onjuist-
heden: „dat, zooals wij door het intermediair van
een venster een landschap zien, wij zoo ook door het
intermediair van de Schrift als boek de geestelijke
realiteiten kunnen zien, wanneer Gods Geest, die
zich paart aan het Schriftwoord, zijn licht over dit
Schriftwoord en in ons zielsorg werpt.”

Neen, Dr G., de Schrift dient ons niet als venster-
ruit, maar als lamp. De ruit heeft geen eigen licht,

de lamp wel. Uw beeld is wel een logisch uitvloeisel
van uw beschouwing der Schrift als een boek; donker
en dood op zichzelf — maar desondanks is het
onjuist, onSchriftuurlijk, onGereformeerd.

Promotierecht Theol. School.

Al en toe gaven we, zonder in beoordeeling te treden,
enkele uitspraken van de kerkelijke pers over de verlee-
ning van het promotierecht aan de Theol. School. Deze
week schrijft Dr H. J. Kouwenhoven in de „Leidsche
Kb.” a.m.:

Laten de Kerken, in Generale Synode in het vol-
gend jaar vergaderd, uitspreken, dat voor de Theol.
School nu de tijd is gekomen, om gebruik te maken
van het recht, dat niemand haar op goede gronden
ontzeggen kan om haar discipelen op te voeren tot
den hoogsten titel op wetenschappelijk terrein, den
Doctorstitel.

Zij behoelt daartoe geen Universiteit te wezen,
waaraan behalve de Theologie ook andere weten-
schappen worden gedoceerd. Want dat zijn de Hoo-
geschoolen van den Staat ook niet. De Technische Hoo-
geschool te Delft is geen Universiteit, alleen de tech-
nische wetenschappen worden er onderwezen; toch
heeft zij recht de Doctorstitel te verlenen. De Han-
dels-hoogeschool te Rotterdam eveneens. Hoewel geen
Universiteit en alleen de handelswetenschappen doce-
rende, verleent zij den doctorstitel. De Landbouw-
hoogeschool te Wageningen is evenmin een Universiteit
en kan haar leerlingen promoveeren tot Doctor in
de landbouwwetenschappen.

Krankencommunie.

De Datema heeft, gelijk men weet, tegenover Dr Kaajan
een voorbeeld genoemd van een stervende, die het avond-
maal thuis van Ds Datema ontving en vroeg toen Dr
Kaajan, wat hij van de toepassing van den regel in zulke
gevallen dacht. Hier volgt het antwoord van Dr K.:

Een onpartijdig onderzoek wijst uit, dat de Kranken-
communie in de Nederlandsche Gereformeerde Kerken
nooit is ingevoerd. In het jaar 1589 werd dit nog
nadrukkelijk verklaard. En onze Vaders zullen het
zelf wel het best weten.

Ja, op de Nationale Synode van Middelburg
(1581) is ze zelfs nadrukkelijk verboden. En aan
dit besluit hebben al de Gereformeerde Kerken in
Nederland zich stipt gehouden.

De vraag is nu deze: „Zal men dan thans in
onze Nederlandsche Gereformeerde Kerken de Kran-
kencommunie invoeren?”

Deze vraag moet opnieuw door een Generale
Synode van de Gereformeerde Kerken in Neder-
land worden beantwoord.

Wat Ds Datema met twee ouderlingen (zeestien
jaren geleden) gedaan heeft (als als predikant van
de Gereformeerde Kerk van Delfshaven) is louter
independentisme geweest of wilt ge 'tminder
geleerd vrijbuitery. Dit is een staalje uit den
Richteren-tijd, toen ieder deed wat goed was in zijn
eigen. Dat heeft de Kerkeraad van Leiden ook niet
gedaan.

Hij wendde zich in deze zaak (op advies van
eenige Hooggeleerden) tot de Generale Synode van
Utrecht (1923). Zoo behoort het. De Generale
Synode stippelde ook in dezen voor alle kerken
de lijnen uit.

Tot zoolang houde elke kerk zich aan wat de
Geldersche Particuliere Synode (1603) besloot: „Dat
men den zieke, zooveel mogelijk is, 't zelve ont-
rade.”

weer, deden spellotjes met hem, verafgoedden hem.
Men vertroetelde hem temeer, naarmate hij schraal
en tenger was, heel intelligent, erg gevoelig, met
grote behoefte om lief te hebben en liefde te
ontvangen. Hoewel de Viands niet heel rijk waren,
liet men hem, ten einde hem de narigheden van
de lagere school te besparen, thuis lessen geven.
Naderhand, als hij op het Collège, de Middelbare
school, gaat, zullen zijn tandes dikwijls zijn dubbel
en dwars verdiend strafwerk voor hem maken.
Zoodra het blijkt, dat het kind aanleg heeft voor
muziek, koopt men een mooie piano voor hem.

In het ouderlijk huis heerschte innige en strenge
vroomheid. Madame Viaud stamde uit een oude
Hugenootenfamilie, die bij de herroeping van het
Edict van Nantes, alles verlaten had om God te
kunnen dienen naar den eisch en in de vrijheid
van het geweten. De grootmoeder zelf had nog ver-
volging meegemaakt onder de Restauratie, dat treu-
rige tijdperk van reactie, waarin de Bourbons terug
wildten naar de praktijken van vóór de Revolutie.
Loti's vader was van huis uit Katholiek; maar,
ter wille van zijn meisje overgegaan tot het Pro-
testantisme, heeft hij gedurende zijn gansche leven
blijken gegeven van oprechte vroomheid. Elken
avond kwam de familie bijeen met het huisperso-
neel, om onder zijn leiding de huiselijke godsdienst-
oefening te houden.

Loti heeft zelf enkele dezer godsdienstoefeningen
beschreven. In eene daarvan had zijn vader de
gelijkenis der wijze en der dwaze maagden voor-
gelezen „Daarna knielden”, zoo schrijft hij „allen,
onder stoelengeschuifd, neer. Maar het kind luister-
de niet meer naar het gebed. In zijn hoofdje galmden
de indrukwekkende woorden der gelijkenis na „En
de deur werd gesloten...” Hij zag de dwaze maag-
den verschijnen. Gehuld in witte sluiers, die bij
het angstig reppen achter haar aan wapperden,
zij hielden in de hand hare lampen, wier lichten
flikkerend dansten en dan, plotseling, nitgingen in
de buitenste duisternis, voor de dichte deur, ge-
sloten onherroepelijk, gesloten voor eeuwig... Dus,
er kon een oogenblik komen waarop het te laat

We hopen niet, dat er nu een breed debat over inde-
pendentisme komen zal. Het is ons te doen om de stem-
men eens te laten spreken over deze straks aan de orde
komende aangelegenheid. Een latere bespreking kan dan
gemakkelijker worden gevolgd.

We volstaan daarom met deze coöperatie uit het ant-
woord-artikel van ds Datema:

Als er nu een broeder of zuster gevonden wordt, lan-
ger of korter tijd van de samenkomst der gemeente
verstoken, en er komt hier een sterk verlangen, een
heilige begeerte, om eens met de gemeente Avondmaal
te vieren. En als de kerk dan in haar ambtsdragers en
met enkele anderen of niet (dit in het midden gelaten)
vergaderd ten huize van den kranke — is het dan geen
kerkelijke samenkomst? Is het dan en is het daar ook
niet: Waar twee of drie in Mijnen Naam vergaderd
zijn, daar ben Ik in het midden? Zou onder zulke om-
standigheden, op deze manier, waarlijk niet aan kran-
ken en lijdenden de troost van het zichtbare evangelie
worden geboden en niet de troostbeker des H. Avond-
maals worden uitgereikt?

Moet ook hierbij gelden: Dat is independen-
tisme? Moet op zooiets het brandmerk worden ge-
drukt: kerkelijke vrijbuitery? Moet hierop
worden toegepast, waarmee men nog al eens gauw
komt aandragen: In die dagen was er geen
koning; een ieder deed wat recht was in
zijne oogen?

En tenslotte volgt hier een passage uit een bezwaren
tegen de krakencommunie oopensend artikel van ds
Miedema in „Gron. Kbl.”:

Elk geval moet op zich zelf beoordeeld. Naar welke
gegevens moet dan uitgemaakt of het geschieden zal?
Hoe zal met zekerheid worden geconstateerd dat geen
bügeloovige oogmerken in het spel zijn? Alleen door de
betuiging dat het daarom niet gaat? Maar zal niet
schier elk, die 't vraagt, dat zeggen? En hoe zal het
gaan zoodra het meer algemeen in gebruik is? In het
begin zal het wel zeer spaarszaamelijk nog gevraagd
worden, maar weldra misschien regel, en is dan het
bügelooft niet lichtelijk ingeslopen? Alsof het een ze-
kere wijding voor den dood geeft, een zeker hulpmiddel
in den stervensnood!

Bovendien moet het gegeven aan alle kranken, ook
die slechts kort krank waren, alleen bij stervensgevaar,
of alleen bij chronische ziekten, die langen tijd aan een
ziek liggen of van de samenkomsten der gemeente ver-
stoken blijven? Maar hoe lang moet dan die termijn
gesteld worden? En is niet soms bij acute krankheid
in eens doodgevaar nabij, kan daar de begeerte voor
het avondmaal niet oprecht zijn?

Bovendien zal de praktijk niet van zelf meebrengen
dat bij vele kranken de bediening van het avondmaal
practisch onmogelijk is, als daar behalve dienaar des
Woords en ouderlingen, en belijdende huisgenooten en
onken van de gemeente zullen aanwezig zijn? Er moet
toch eenige vorm der kerk zijn.

Wij meenen dat er in al deze praktische bezwaren,
die met het beginsel toch nauw samenhangen, genoeg-
zame reden is, om te verstaan dat de Gereformeerde
kerken steeds de krakencommunie hebben tegen-
gestaan.

Voorloopig kan de lezer wel constateeren, dat de
meerderheid er niet voor voelt. Eigen ervaring uit zieken-
bezoek leerde mij, dat er zeer „ernstige zieken” zijn,
die men ook onder de zeer „ernstige zieken” kan
rangschikken, die altijd trouw en met vol bewustzijn
kwamen aan het avondmaal en die toch, ook bij lang-

zou zijn voor onze gebeden, waarop de Heer, onze
zouden moede, niet meer naar ons zou luisteren.
Ik had er nog nooit aan gedacht, dat dat mogelijk
was. En een sombere en diepe benauwdheid die,
tot nu toe, vreemd was aan mijn kindergeloof,
vervalde me geheel en al bij den grimmigen aan-
blik van den genadeloozen en hopeloozen staat
der verdoemenis. Lang, gedurende weken en ge-
durende maanden bleef de gelijkenis der dwaze
maagden mij bij in mijn slaap. En elken avond,
zoodra de duisternis inviel, bracht ik mij die zoo
zacht klinkende maar terzelfder tijd zoo vrees-
lijke, woorden te binnen: „Waakt dan, want gy
weet noch den dag noch de ure waarin de Zoon
des menschen komen zal”. Als Hij vanacht eens
kwam, dacht ik; als ik eens gewekt werd door
het groote geluid, dat de zee en watergolven zul-
len geven, door de bazuin des archangels, aan-
kondigend de mateloze verschrikking van het einde
der wereld. En ik sliep niet in zonder heel lang
te hebben gebeden en God gesmeekt te hebben om
genade.”

Zoodanig was de weerklank van het wonderbare
proza van de Heilige Schrift in de ziel van den
kleinen Julien. Het is niet te verwonderen, dat de
begeerte in hem ontstond, ook zelf het evangelie
te prediken en domine te worden.

De omgeving deed haar best om hem in die
gesteldheid te houden. Men liet hem dikwijls mee-
gaan naar „het eiland”, d.i. Oleron. Daar vooral
doorleefde hij het heldenverleden van zijn voorzaten.
In het oude huis van zijn grootmoeder en zijn on-
tantes, „la maison des aïeules”, het huis der groot-
moeders, zooals hij het noemt, vond hij oude
bijbels, waarin het voorgeslacht had opgetoekend
de worsteling van vroeger, vond hij een stapel brie-
ven gedateerd uit Holland, waarheen onderschei-
dene leden van zijn familie waren uitgeweken tijdens
de dragonnades. Veel later zal Loti dat verleden
doen herleven in een mooi drama, waarvan de
hoofdperson, Judith Renaudie, een der belang-
rijkste figuren uit die dagen is geweest.

Maar bij de begeerte om predikant te worden,

schermen zoeken in afwerend gebaar. Want wij
gevoelen instinctmatig, dat hier gevaar dreigt, en
dat Loti over de magische macht beschikt om zijn
sombere gloed in onze zintuigen te doen overslaan,
tot groote schade van ons zelf. Loti weet de sen-
satie, die zijn hongerende en dorstende ziel heeft
gecultiveerd, weer te geven in modulatie's, die nu
eens opgalmen in de onbepaalde hoogten van den
hemel, en dan weer neerdreunen in een gehenna
van wee zonder naam. Het is de ontmoeting van
onpeilbare contrasten in Loti die Madame Juliette
Adam tot hem doet zeggen in haar brief van Ja-
nuari 1881, „gy legt als door tooverij beslag op
onze ziel, het is onmogelijk om aan uw greep
te ontkomen; maar deze macht is ongezond, ver-
derfelijk”. Als hiermede het geheele werk van
Loti gekenschetst was, zou ik mij wel wachten,
uw belangstelling ervoor te wekken.

Gelukkig is in andere gedeelten van Loti's dag-
boek veel schoons te vinden en vooral veel, dat
licht verspreidt over de jonge jaren van den
schrijver.

Van de levensschets van Pierre Loti, die ik nu
geven ga, zijn vele bijzonderheden aan zijn dag-
boek ontleend.

Julien Viaud, dat is de burgerlijke naam van
den schrijver, werd in 1850 te Rochefort geboren.
De kring waarin hij opgroeide, was in meer dan
één opzicht merkwaardig. Ten eerste waren er
weinig anders dan vrouwen: een moeder, een groot-
moeder, tantes, oudtantes, een zuster, die veel
ouder was dan hij — negentien jaren lagen er
tusschen hare geboorte en die van het nakomertje
Julien. Wat den vader betreft, secretaris op het
gemeentehuis van Rochefort, Loti spreekt zoo zel-
den van hem, dat men geneigd is, daaruit de ge-
volgtrekking te maken, dat het een man geweest
is met min of meer teruggetrokken karakter. Een
broer, Gustave, die twaalf jaar ouder was dan de
kleine Julien, en die officier van gezondheid was
bij de Fransche marine, kwam maar heel zelden
thuis. Al die groote menschen dan waren voor het
eenige kind, dat in huis was, altijd druk in de

durige z
gedaan
lijke pe
omdat o

Over c
enkele l
hier. Ee

De S
Zo he
genoe
toelich
Ook
die he
niet tr
In
niet
stem
Het
materi
Daarna

De
kunne
al de
leven,
We ve
behan
zonden
Gerefe
nemen
leven
gesche
bezw
van d
Het is
Synod
kome
waarl
Laa
de bu
nide,
tongev
heleef

Ten
Het
der S
die ni
te ze
Dez
De
nauw
opvall
Dez
goed
helden
Ter
bijbel
Opr
wordt
en st
zin o
theole
Aan
deze
Ma
eerst
niet i

komt s
ponzen
oudster
driftige
die de
nosie,
in zijn
overwi
een po
Maar
gaat, i
gaan,
van de
is een
tiger v
Intw
over t
geldelij
de oor
in Ro
was n
verple
deel in
kwam
den o
opvoed
rekend
Uitv
in Ro
„Mij
tijdijng
als sel
maar
een se
laatst
in zijn
opged
te mal
armen
zei on
bloeda
thuis z
envelo

over inde-
om de stem-
aan de orde-
ing kan dan

uit het ant.

n wordt, lan-
ler gemeente-
rangen, een
e Avondmaal
tsdragers en
den gelaten)
het dan geen
het daar ook
m vergaderd
er zulke om-
iet aan kran-
are evangelie
e H. Avond-
ependen-
worden ge-
Moet hierop
eens gauw
er geen
ht was in

en bezwaren
tikel van de

Naar welke
schieden zelf
erd dat geen
Alleen door de
laar zal niet
i hoe zal het
ik is? In het
nog gevraagd
n is dan het
f het een ze-
er hulpmiddel

kranken, ook
ervensgevaar,
n tijd aan een
gemeente ver-
n die termijn
ute krankheid
begeerte voor

lf meebrengen
et avondmaal
e dienaar des
digenooten en
zijn? Er moet

die bezwaren,
ngen, genoeg-
gereformeerde
hebben tegen-

eren, dat de
ing uit zieken
zieken" zijn,
zieken" kan
ol bewaarsijn
ook hij lang-

le Heer, onze
ou luisteren.
dat mogelijk
uidheid die,
kindergeloof,
minigen aan-
eloozen staat
veken en ge-
s der dwaze
elken avond.
ij die zoo
zoo vreesse-
han, want gij
arin de Zoon
annacht eens
d werd door
tergolven zul-
hangels, aan-
van het einde
der heel lang
te hebben om

st wonderbare
ziel van den
deren, dat de
het evangelie

hem in die
dikwijls mee-
Daar vooral
zijn voorzaten,
er en zijn oud-
uis der groot-
ond hij oud-
l opgetakend
en stapel brie-
en onderschei-
weken tijdens
dat verleden
waarvan de
der belang-
est.
nt te worden.

durige ziekte ontkenend antwoorden op de vraag,
gedaan naar aanleiding van de bespreking in de kerke-
lijke pers, of zij een gevoel van leedwezen hadden
omdat onze kerken de krankencommunie niet invoerden.

Synodalia

Over de jongste vergadering der Asser synode spreken
enkele bladen zich uit. Een bescheiden bouquetje volge-
hier, Eerst prof. Grosheide in „N.H. Kbl.“:

De Synode heeft zich niet van de dingen afgemaakt.
Ze heeft de opstellers van gewichtige stukken uit-
genoodigd om naar Assen te komen, teneinde nadere
toelichting te geven en met hen te spreken.

Ook bleek reeds, dat er leden van onze Kerken zijn,
die het karakter, dat een bezwaarschrift moet dragen,
niet in het oog hebben gehouden.

In de antwoorden van de Synode lezen we van vage,
niet welomschreven klachten, van bezwaren niet ge-
steund door de Schrift, Belijdenis of Kerkenorde.

Het spreekt vanzelf, dat zulke klachten niet voor
materieele behandeling in aanmerking komen.

Daarna ds Bouma in „Friesch Kbl.“:

De zaken, die de Synode tot nu heeft afgedaan,
kunnen gerekend worden tot het „kleine goed“. Onder
al de verwonderlijke dingen die we tegenwoordig be-
leven, is er weer een nieuwe wonderlijkheid te boeken.
We vernamen immers dat een drietal stukken niet in
behandeling konden genomen worden, omdat de af-
zenders ervan niet bekend waren als leden van een der
Gereformeerde kerken. Als we dergelijke dingen ver-
nemen, dan vragen we toch: in wat voor verwar-
ring leven we toch? Meent men nu waarlijk, dat onder-
geschoven telegrammen, valse handteekeningen en
bezwaren van menschen buiten onze kerken de zaak
van de „Geelkerken-groep" vooruit zullen brengen?
Het is toch eigenlijk te gek, dat het eerste werk van de
Synode zoo langzamerhand moet worden bij elk inge-
komen stuk, om te onderzoeken, of de afzender wel
waarlijk bestaat en of hij recht heeft tot zijn doen.

Laat men, wanneer men zooveel heeft te zeggen over
de buitengewone beslissingen der Buitengewone Syn-
ode, toch ook niet verzuimen, te memorieren de buit-
engewone bewijzen van een buitengewoon gebrek aan
beleefdheid.

Ten slotte de Kunst in „Geld. Kbl.“:

Het zwaartepunt van deze periode in de zittingen
der Synode ligt in de samenspreking met de broeders,
die uitgenoodigd zijn om hun gevoelens nader uiteen
te zetten.

Deze broeders zijn niet geëiteld maar uitgenoodigd.
De bedoeling ervan is helderheid te verkrijgen en
nauwkeurig te kunnen vaststellen, wat de bedoeling en
opvatting der broeders is.

Deze besprekingen verloopen uitnemend. De toon is
goed en de kwesties waar het om gaat worden wel
helder.

Ter sprake is gebracht het wereldbeeld zooals de
bijbelschrijvers het zagen en zooals wij het nu zien.

Opmerkelijk is daarbij, dat deze kwestie naar voren
wordt gebracht niet alleen, maar ook met veel kracht
en stelligheid wordt voorgesteld en in een bepaald
zin opgelost door mannen van wetenschap, die niet
theologisch zijn geschoold.

Aan de wetenschappelijke eere en betekenis van
deze mannen wenschen we alle hulde te brengen.

Maar is de kwestie waar het hier om gaat niet aller-
eerst een theologische? Grijpt de behandeling ervan
niet in in onze Schriftbeschouwing, ja, wordt ze daar-

komt spoedig een andere; met regelmatige tusschen-
poozen ontvingt de familie Viaud brieven van den
oudsten zoon Gustave, brieven, die zulke geest-
driftige beschrijvingen geven van de tooverlanden,
die deze bezoekt op zijn zwerftochten door Poly-
nesië, dat de jongen er verrukt van is en heel diep
in zijn hart onstaat het onbedwingbare en on-
overwinbare heimwee naar verre landen. Gedurende
een poos is het zijn begeerte zending te worden.
Maar weldra gaat die droom over. Wat niet over-
gaat, is de begeerte om naar het oosten heen te
gaan, het land van het ongetemperde zonnelicht,
van de palmboomen en van de wilden. En zelden
is een kinderbegeerte op een vollediger en prach-
tiger wijze in vervulling gegaan als die.

Intusschen kwamen er rampen en tegenspoeden
over de familie. Het waren in de eerste plaats
geldelijke moeilijkheden, waarvan Loti ons kensch-
de oorzaak verbergen zal. Men leefde behoorlijk
in Rochefort en het huis, dat men er bewoonde,
was mooi en geriefelijk. Maar weldra was men
verplicht er hypotheek op te nemen en het grootste
deel in onderhuur te geven. Tot overmaat van ramp
kwam toen nog de plotselinge dood van Gustave,
den oudsten zoon, aan wien men een kostbare
opvoeding gegeven had en op wien men een weinig
rekende voor den kwaden dag.

Uitvoerig beschrijft Loti, hoe het doodsbbericht
in Rochefort ontvangen werd.

„Mijn grootmoeder en mijn tantes, aan wie de
tijd was meegedeeld, kwamen binnen, schuivend
als schimmen, met behuilde en ontane gezichten,
maar niet durvende spreken. Zij schikten zich in
een somberen en stillen kring om ons heen. Het
laatst kwam mijn vader met een open envelop
in zijn hand, vergezeld van mijn oud-oom, wien
opgedragen was, hem de ongelukstijding bekend
te maken. Nadat mijn moeder en hij zich in elkaars
armen hadden geworpen, verbrak hij de stilte; hij
zei ons, dat mijn broer gestorven was aan tropische
bloedarmoede, aan boord van de mailboot, die hem
thuis zou brengen. Een der brieven, die de geopende
envelop bevatte, was van den priester, die hij hem

door niet beheerscht? En is dat ook weer niet een
theologisch onderwerp? Ligt er niet achter de meer
algemeene vraag van de verhouding tusschen geloof en
wetenschap en is dat ook niet een onderwerp van
theologisch-wetenschappelijke aard?

Dan, het wereldbeeld dat de mannen van wetenschap
nu hebben, wordt toch wel wat heel stellig voor-
gedragen.

Het is ten slotte een wereldbeeld dat berust op hypo-
these, op veronderstelling.

Er zijn tot nog toe geen gegevens, geen feiten be-
kend geworden, die dezen grond voor het wereldbeeld
wegnemen. Zoolang dat niet gebeurt zal dit wereld-
beeld dan ook wel worden behouden. Maar zoodra dit
wel geschiedt is het weg.

Men kan de Kunst niet beschuldigen van handhandig-
heid. De pink van het in de dagbladen gepubliceerde
rapport is dikker dan de lendenen van het arrikel
van ds Kunst. Me dunkt, dat dit beide persproducten
eert, want ze hadden ieder eigen taak, en tijd en wijze
en plaats en adres.

Dr Kromsigt over de Vrije Univ.

Dr Kromsigt is in „De Geref. Kerk" teruggekomen
op wat ik zei naar aanleiding van zijn exegese van de
openingsrede van den heer H. Colijn op den jongsten
Vrije-Universiteitsdag. Hij zegt:

Dat een vrome juffrouw in mijn preek haar ziele-
leven vertolkt vindt, zal mij hartelijk verheugen, al is
deze juffrouw dan niet zoo universeel. Iets anders
wordt het echter, als die juffrouw mij zeide: „Gij zijt
stoffelijk en geestelijk van mij afhankelijk. Gij
moet bij uw prediking met die afhankelijkheid
rekenen, voor alles u ten taak stellen mijn zieleleven
te vertolken, en 't mij hierin naar den zin maken, wilt
gij mijn vertrouwen niet verbeuren.“

Dan zou ik meenen te moeten antwoorden: „Waarde
juffrouw, ik ben voor alles afhankelijk van mijn
Zender en van Zijn Woord en Geest. Mijn eerste zorg
moet zijn 't Hem naar den zin te maken in de vertol-
king van Zijn Woord. Daarna komt pas uw zin.“

De heer Colijn had het er m. i. niet slechts over „wat
het volk in zijn universiteit ziet“, maar hij betogde,
wat het volk in zijn universiteit behoort te kun-
nen zien, omdat deze stoffelijk en geestelijk van dat
volk afhankelijk is.

Wij wenschen niet met ds Sch. „het Gereformeerde
volk“ te vergelijken met een niet heel universele juf-
frouw. Toch, ondanks de waardeering, die we voor dit
volk hebben, blijven we van meening, dat, als een
Hooge School, gelijk Min. Colijn deed, zoo stoffelijk en
geestelijk afhankelijk wordt gesteld van een
Gereformeerd volksdeel en niet vóór alles van Gods
universele Woord, dit haar karakter van Universiteit
te na komt.

Dr Kromsigt zou die juffrouw heel fern antwoor-
den dus. Als hij nu ook eens zichzelf bepaalt bij het
nuchtere feit, dat zijn heele hoon dra zou gekapt zijn,
als zijn „volksdeel“ het verler had gebracht dan tot een
aanhangel bij een bouwzel van den staat; en dat voorts
de juffrouw, die hem hoort, zelfs als ze haar ziele-
leven in zijn woord vertolkt wil vinden, daarmee nog
niet zeggen wil, dat hij niet meer mag weten, dan
hij haar vertolkt en zij daarvan verstaat; en dat voorts
er meer te zeggen valt over het beginsel van een V. U.,
dan beloopten we de kans, dat er nog eens minder in
de lucht gepraat wordt.

Misschien zal dan de onzuivere tegenstelling van een

gewaakt had, de andere was de afscheidsgroet, die
mijn broer nog de kracht gehad had, ons eigen-
handig te schryven.

En dien afscheidsgroet begon mijn vader ons
dus voor te lezen:

„Geliefden, vader, moeder, broer, zuster, tantes,
grootmoeder, jullie allemaal, naar wie mijn hart
uitgaat, voor het laatste groet ik U en voor het
laatst kus ik U...“

Maar hier stakte vaders stem in de tranen, en
hij viel neer in een armstoel, genoopt, het poevere
stuk gekreukt papier te geven aan mijn oud-oom,
die met bedrukt en eentonig stemgeluid den af-
gebroken zin nog eens las en toen verder ging:

... voor het laatste groet ik U en kus ik U;
op dit oogenblik, waarin de dood tot mij komt,
is het mij, alsof ik U allen bijeenvergader aan mijn
hart, in den drang van onuitspreklijke toederheid.

„God zij dank, ik kan U tenminste nog schrijven
en dat is op dit oogenblik een groote troost, die
eenigszins goedmaakt het vreeselijke, dat erin ligt,
om ver van U te moeten sterven. Ik sterf aan
tropische bloedarmoede; het is mijn eigen schuld,
ik ben een maand te lang op Poeloe-Condor ge-
bleven; toen ik te Saïgon kwam, hebben ze gedaan
wat gedaan kon worden; men dacht, dat de zee-
lucht me weer zou opknappen, maar 't is te laat,
want de zeelucht maakt me juist dood.“

Ik sterf in de hoop op Gods genade en in het
besef mijner zonden; wel zijn mijn zonden rood
als karmozijn, maar Hij zal mij wit maken; Hij heeft
immers gezegd: Al wie in mij geloof, zal leven! o
God! mijn Vader, ja ik geloof in U, in Uw Heiligen
Geest, en mijn vurige gebieden klimmen op tot Uw
Zoon, opdat Hij mijn voorspraak zij en mij helpe,
om door de sombere vallei des doods te gaan.
o God! ik heb veel en menigmaal misdreven, maar
Gij zijt een gaarne vergevend en liefdevol Vader.
Ontferm U, Heer, ontvang mij als een Uwer kin-
deren, want ik geloof, en al wie gelooft zal behouden
worden. o Geliefde vrienden, het is zalig, in God
te sterven; de dood komt tot mij zonder mij te

„volksdeel“ en het „universele Woord“ niet langer
een zoethoudertje voor het confessioneele „volksdeel“
moeten zijn. Feitelijk ontkent dr K., als hij tenminste
deze dingen consequent zou willen doordenken, dat
tusschen beïjdenis en wetenschap ooit anders dan een
imaginair verband kan bestaan.

En dat „volks-deel“, — laat ons er maar over zwij-
gen. De Roomschen hebben natuurlijk geen „universiteit“
volgens dr K., want die zijn ook maar een volksdeel.
Dat dr K. zelf weer aan het „deelen“ gaat, zonder
noodzaak (hij heeft het over een deel van het volk,
en de V. U. wil niet instelling van een natie of een
deel ervan zijn, doch een geestesstrooming vertegen-
woordigen) blijft verder rusten. Ik zou wel eens willen
weten, waar de universiteit is, die „geestelijk“ van een
„volks“ geheel uitgaat anders van het universele Woord
afhankelijk is. Dr Kromsigt zal er wel op wachten
moeten tot hij niet meer is; en de zijnen; want het
„universele Woord“, „universeel“ gelooft, leert hem,
dat de zonde almeer „universeel“ zal worden. En tegen
die „universele“ zonde en ongelooftontplooiing, ook
in de wetenschap, zal hij dan niets anders te stellen
hebben dan een bijbouweltje aan een staatsinstelling.
Zoolang het christendom de „secte“ zal heeten, „die
overal tegengesproken wordt“, zal het dus niet universeel
wetenschappelijk kunnen denken. Feitelijk beslist hier
het ongeloof voor het geloof; zoolang er nog onge-
loovigen in een volk believe te blijven, zal het christen-
dom zich tot een volksdeel moeten beperken en is een
aan zijn beïjdenis gebonden wetenschap ondenkbaar
volgens dr Kromsigt. En inmiddels zullen de Roomschen
en de Gereformeerden aan het werk mogen blijven. Maar
zoolang de confessioneele ook maar een volksdeel
mogen zijn, is het, als ik het goed begrijp, geoorloofd,
dat een confessioneel hoogleraar er maar op los doceert;
zoodra hij benoemd is, kan hij allen band met die
hem aanstelden, afwerpen; in naam van dr Kromsigt.
Als deze tenminste zijn volksdeel niet zoo bekijkt
als het onze!

Maar voor dat laatste vrees ik.

Dr Kromsigt over Assen.

In hetzelfde nr. van hetzelfde blad spreekt dr Krom-
sigt ook nog iets over de synode van Assen, waarin
hij mij van antwoord dienen wil. Hij zegt:

Het historisch geloof blijft aan de letter hangen,
als een kind dat spellen kan, maar niet de woorden
lezen en doordringen tot den zin ervan. Het zalig-
makend geloof blijft niet aan de letter hangen, maar
omvat het Woord en dringt door tot den zin, zooals
een die lezen kan. Dat lezen gaat echter niet buiten
de letters om!

„k Had juist het zaligmakend geloof onderscheiden
van de mystiek, daarin dat het zich niet richt op een
inwendig Woord onafhankelijk van de Schrift, maar
op het uitwendige Woord, op wat prof. Ravinck noemt
het Schriftgeworden Woord. Er is geen Schriftwording
zonder letters.“

Maar daar blijft het bij: We willen woorden, ja; of
juister het Woord, het goddelijk Woord, waarin onze
ziel het leven vindt.

En we willen niet blijven hangen aan letters, letters,
niets dan letters, die zoo op zichzelf genomen ons niets
zeggen noch van Gods eere en heerlijkheid, noch van
onze zaligheid.

Deze ontboezeming, afgedacht van enkele uitdrukkin-

verschrikken, ik zie hem naderen. Want het is
geen scheiding. Zullen wij niet allen eenmaal ver-
eend zijn?

Tot wederziens, mijn zeer geliefden, tot in het
Vaderland hierboven, waar Gods uitverkorenen
zijn....

De gedachte aan het wederzien is zoo vol van
vertrouwing.

Uw G.

Denkt er vooral aan, den Admiraal te bedanken;
hij is als een vader voor mij geweest. G.

Ik geloof niet, zegt Loti, dat ik, door dezen brief
te citeeren, het heilige ontwyd, nu dat meer dan
een halve eeuw gestreken is over den dag van
angst, waarop hij geschreven is en over den dag
van rouw, waarop hij werd voorgelezen. Trouwens,
ik alleen heb er iets over te zeggen, daar ik de
laatst overgeblevene ben dergenen, aan wie hij ge-
richt was. Red ik hem alzo niet uit de vergetelheid,
ten minste voor een tijd? Het is toch beter, dat dit
in mijn oogen zoo schoone en zoo weldadige af-
scheidswoord nog ergens elders bewaard wordt dan
op dat poevere stukje blauw postpapier, dat ge-
vaar loopt om, evenals alle dingen dzer wereld,
vermetigd te worden bij een of ander ongeval.
Bovendien herinner ik me, dat mijn moeder den
brief veel liet lezen, inzonderheid aan roomsche
priesters, die haar kwamen condoleeren en op wie
de brief een diepen indruk maakte.

't Was eveneens een roomsch priester, de aal-
moezenier van de mailboot Alpha, die mijn
broeder in zijn doodstrijd had bijgestaan en die
ons zijn afscheidsgroet overbracht met nog een
langen brief vol van bijzonderheden, die ons ins-
gelijks door onzen ouden oom werd voorgelezen:
„Den 10en Maart, om drie uren 's middags, twee
dagen vóór onze aankomst op Ceylon, is hij ge-
storven, bijna zonder pijn en helder bij zijn bewust-
zijn, behalve dan in de laatste oogenblikken. Met
eerbiediging van zijn protestantsche levensopvat-
ting, heb ik hem in de laatste uren bijgestaan, zoo-

gen, is ongetwijfeld nuttig. Als dr Kromsigt evenwel geloofde, dat zij iets met Assen te maken heeft, dan kan ik alleen maar mij verwonderen en verder zwijgen. Zal behalve confessionele wetenschap ook al confessionele confessiebouw tot de onmogelijkheden gaan behooren tot aan het eind der wereld? Want afgedacht van de vraag, of men met den inhoud van Assens uitspraken het eens is, niemand zal ooit confessionele geschillen kunnen beslechten of nieuwe uitspraken doen, zonder den arbeid van Assen te verrichten. Tenzij men een synode mocht oplossen in een conventikel. Maar dan komt er zeker geen resultaat.

„We willen woorden.”

Ja zeker, woorden, woorden, woorden.

Maar weet men niet, hoe een confessie ontstaat is, al de eeuwen door?

Over de letter h.

In „De Saambinder” lezen we van de hand van Ds den Hengst:

De vraag wordt gedaan „welk onderscheid er is in den Bijbel tusschen de uitdrukkingen „Vereerlijken” en „Verheerlijken”?

We gaan die vraag, die onder ons volk somwijlen opgeworpen wordt, beknopelijk beantwoorden.

In de Statenvertaling, zegt Ds den Hengst,

wordt het woord „vereerlijken” eenige malen aangetroffen, (in het O. Testament), terwijl in dezelfde teksten in andere vertalingen het woord „verheerlijken” niet voorkomt, maar het woord „verheerlijken” er voor in te lezen staat. Onze tegenwoordige bijbelvertalers zijn dus blijkbaar van oordeel, dat die twee woorden van dezelfde betekenis zijn. Velen echter — we laten voor ’t oogenblik in ’t midden of zij bevoegde beoordeelaars zijn — gaan met die vertaling heel niet accoord. Een Hollandschen Bijbel waar dat „vereerlijken” niet in voorkomt, houden ze verdacht; ja sommigen wijzen zoo’n Bijbelvertaling, waarin „vereerlijken” door „verheerlijken” vervangen is, als valscheit terug en waarschuwen anderen er tegen.

Aan welke zij ligt nu het recht? Aan de zijde van hen, die meenen, dat „vereerlijken” en „verheerlijken” twee verschillende begrippen zijn of aan den kant dergenen die staande houden, dat er hetzelfde mee uitgedrukt wordt?

Een voorstander van het eerste gevoelen zal misschien zeggen (zooals ik wel beluisterd heb): de zaak is eenvoudig genoeg. God verheerlijkt zichzelf maar vereerlijkt geen zondaar, en daarentegen wordt een zondaar vereerlijkt maar het Goddelijk Wezen niet. Derhalve moet er verschilend begrip tusschen die twee woorden bestaan. Deze redevoering schijnt wel eenvoudig, maar is ze ook juist? Een tweetal opmerkingen hieromtrent. Dat God de Heere Zich-zelf verheerlijkt is buiten kijf, maar evenzeer, dat Hij ook zondaren verheerlijkt, die Hij verkoren, geroepen en gerechtvaardigd heeft. Voorts: we lezen in onze Staten-Vertaling van menschen, die „vereerlijkt” worden, maar wordt in Jes. 26:15 niet tot het Goddelijke Wezen gezegd: „Ghy, o Heere, hadt dit volk vermeerderd, ghy hadt dit volk vermeerderd, ghy waerd vereerlijkt geworden...” en in Ezech. 28:22 „Ende segt: soo seyt de Heere Heere: siet ik wil aan u, o Zidon, ende sal in ’t midden van u vereerlijkt worden...” En hier raken sommigen, die bijzonder op behoud van ’t woord „vereerlijken” staan, in de war. Dat zondaren vereerlijkt worden, nu, dat vatten ze wel! De gevallen mensch, zeggen ze, is niet eerlijk maar een eeroover van God, een genade- en beloftekind, niet eerlijk

veel ik kon. Hij was moedig en vol berusting. Hij had zich zoo goed mogelijk voorbereid en zeide mij, dat booze gedachten plaats hadden gemaakt voor innerlijke blijdschap. Den avond vóór zijn dood liet hij mij lezen de woorden, die zijn moeder op het schutblad van zijn bijbeltje had geschreven en die spraken van een wederzien hiernamaals.

Bij deze passage werd de voorlezer onderbroken door een luiden snik van mijn moeder, en toen welden ook bij mij heete tranen naar boven. Tot hiertoe had ik bijna een gevoel van schaamte, dat ik niet meehulde...

Toen volgden twee bladzijden met aansloenlijke wenken voor ieder van ons, welke de brave geestelijke met nauwgezetheid had opgeteekend; en dan weer bijzonderheden, die ons bijna deden bijwonen dat verscheiden zoo ver weg, te midden der lauwe en felbewogen wateren der tropenzee.

En ten slotte dit post-scriptum, dat een wonderlijke ontroering bij mij teweeg bracht:

„Uw geliefd kind heeft mij opgedragen, U ook te zeggen precies de plaats, waar zijn lichaam aan de golven zou worden toevertrouwd. ’t Is in de Golf van Bengalen op 6° 11' N. B. en 84° 51' O. L.”

Aan de golven toevertrouwd! Ik had eerst niet gedacht aan dezen vorm van begraven, waartoe zoovele zeevarenden bestemd zijn!... O, hier of daar ten minste een kleine grafstede te mogen hebben, waarbij de overlevenden, die U liefhadden, kunnen mijmeren en bidden! Ongetwijfeld had hij zelf in zijn laatste stonde de begeerlijkheid daarvan gevoeld; ongetwijfeld was het hem ook voorgekomen, dat hij, bij gebrek aan beter, voor ons een weinig minder alleengalaten, minder weg, minder verloren zou zijn te midden der onmetelijkheid van de zee, als wij wisten ongeveer op welke plaats in die bewegelijke onbeperktheid men hem zou hebben over hoord gezet... En nochtans, wie onzer zou ooit eenige kans hebben, de gevaarvolle bedevaart te ondernemen naar zijn golfgengraf?

Hier ben ik genoodzaakt, een stuk vooruit te

ook tegenover de naaste, niet betrouwbaar, en onoprecht. Maar Gods gunstgenooten worden in een weg van overtuiging en ontdekking eerlijk gemaakt, kinderen die niet liegen zullen, die zichzelf schuldig keuren en Gode niets ongerijms toeschrijven, erkennend hun verdoeming gansch rechtvaardig maar hun vrijspraak louter genade te zijn. Zoo maakt de Heere een mensch eerlijk, oprecht, vlak! ’t Is echter een misvatting, wanneer men meent, dat dit ergens in de Schrift door „vereerlijken” wordt aangeduid. Indien dat woord zooveel als „eerlijk of oprecht maken” beteekende, hoe zou dan van God (in bovengenoemde teksten) gezegd kunnen worden, dat Hij, de Heilige en Waarachtige, vereerlijkt is geworden.

Natuurlijk geven we deze verhandeling niet door, om Ds den Hengst te becritiseeren, doch om te doen zien, welke vraagstukken nu waarlijk nog leven onder ons volk, tengevolge van de verbroekeling, die zoo velen plaatst buiten den stroom der ontwikkeling, en die oorzaak is, dat men nog vragen stelt, waar anderen reeds heel lang over heen zijn. Voorloopig zullen deze vragers geen nieuwe bijbelvertaling begeeren.

K. S.

BOEKBESPREKING.

A Theological Bibliography, Compiled by Clarence Bouma, A. M., Th. D. Professor at the Theological School Grand Rapids, Michigan.

Wm. B. Eerdmans Pub. Co. „The Reformed Press”, Grand Rapids, Michigan.

Al te lang wachtte dit verdienstelijke boekje op bespreking.

Intusschen heeft het nog niets van zijn waarde ingeboet.

Prof. Bouma, toen nog hoogleraar in heel de „systematische theologie”, maar na de jongste Synode in de Ethiek en de Apologetiek, geeft hier de voornaamste werken op het uitgestrekte gebied der Theologie.

Het is met loffelijke accurate verzoegd.

Hoeveel arbeid er in zulk werk steekt weet ieder, die er een kaartenkast op nahoudt.

Het is niet zoo breed opgezocht als de Theologische Bibliographie van Prof. Knappert.

Maar wat deze bibliographie voor Nederlandsche theologen zoo belangrijk maakt, is, dat behalve de Hollandische en Duitse ook de Engelsche theologische literatuur wordt „overzien”.

En zijn we in dit opzicht niet zeer gebrekkig georiënteerd?

Periodieken.

Ons Reisblad, Uitgave van de N. G. R. V., Edece, Hoorn, dat in deze dagen van reizen en trekken glorieert.

Christelijk Tijdschrift voor Radio, Gebr. Zomer en Keuning, Wageningen, dat zich voor onze radio-liefhebbers steeds meer onmisbaar maakt.

Cijfers en Feiten, N. V. De Graafschap, Aalten, kan als „gids voor het politieke en sociale leven” niet genoeg aanbevelen.

Antirevolutionaire Staatskunde, Orgaan van de Dr. A. Kuyper-stichting, J. H. Kok, Kampen. In het Juli-Augustus-nummer voltooit prof. Dr. I. Bohatec van Weenen zijn degelijke artikelenreeks over „De Organische Idee in de gedachtenwereld van Calvin”. Voorts „Overheid en Krankzinnigenverpleging” door H. de Wilde, „Het Pachtvraagstuk” door Prof. Dr. P. A. Diepenhorst, „Adviesrubriek” door Mr. J. W. Noteboom.

De Maatschappij, Christelijk sociaal-economisch weekblad, Drukkerij Oranje Nassau, Baarn. Het num-

mer van 5 Augustus bevat o. m. „De Collectieve Arbeids-overeenkomst in het Boekdrukkersbedrijf I” door J. Hofman, „De Economische Toestand in Hongarije na den wereldoorlog II”, door Dr. L. Jakos, „De Merkenwet”. Dit weekblad houdt over sociale aktualiteiten uitstekend op de hoogte.

mer van 5 Augustus bevat o. m. „De Collectieve Arbeids-overeenkomst in het Boekdrukkersbedrijf I” door J. Hofman, „De Economische Toestand in Hongarije na den wereldoorlog II”, door Dr. L. Jakos, „De Merkenwet”. Dit weekblad houdt over sociale aktualiteiten uitstekend op de hoogte.

Diaconaal Correspondentieblad, J. H. Kok, Kampen. De artikelen van (Mr. A. J. L.) v(an) B(eek) C(alkeen) over „Theologie en Diaconie” en „Gemeentelijke Armenzorg en Diaconie” lezen we met veel genoegen.

Paedagogisch Tijdschrift, Uitgave van de N. V. Dagblad en Drukkerij De Standaard. Uit den inhoud van het Juni-Juli-nummer noemen we „De beïnvloeding van het emotionele leven der leerlingen op de lagere school II” door Dr. S. O. Los en „Beroepskeuze-voorlichting en Psycho-techniek” door Dr. L. v. d. Horst, beide zeer lezenswaard.

HEPP.

Dr. A. G. M. v. d. Wijnpersse, Zuster Hildegarde, De Dietse Vertaling van Suso's Horologium Aeternae Sapientiae.

Groningen — J. B. Wolters' Uitg.-Mij., 1926.

Wie nu eens van zijn critischen zielsarbeid genieten wil zonder het pijnlijk besef, dat hij niet meer de secure broeder is, die leze dit boek. Mits zijn genot dat van den criticus zij en blijve. Criticus, niet van dit boek, maar van de mystiek, en den mysticus, die erin beschreven worden en aan het woord gelaten.

Suso was een der beroemdste mystieken van de middel-euwen. Hij was een leerling van den eveneens overbekenden Tauler en leefde van ongeveer 1295 tot 1366. Als vertegenwoordiger van de duitse mystiek dief dagen heeft hij vooral bekendheid gekregen door zijn „Büchlein von der ewigen Weisheit”. Minder bekend is evenwel zijn „Horologium Aeternae Sapientiae”, in het Nederlandsch vertaald onder den titel: „Dat Orlof der Ewighe Wyshheit”. De titel wordt verklaard door het verhaal van Suso zelf. Hij zegt, dat het werkje hem vertoond is „onder ene figure van enen schonen orlof (uurwizer), dat gheciert was met alte schonen rosen ende met menichvoudicheit welludender cymbalen (schel-lekens), die soete hemels ghelut ghaven ende beroerden opwaert die herten van alle menschen”. Een soort van visioen dus, misschien van een zonnwijzer met klimplanten en belletjes, die door den wind aan ’t klingen gingen. In overeenstemming daarmee heeft hij naar de 24 uren van den dag 16 en 8 hoofdstukken gegeven. Het boekje is oorspronkelijk voor kloosterlingen bestemd, maar zijn stof bracht het ook buiten den engeren kloosterkring. De schrijver verhaalt zelf, hoe hij gewoon was, in bepaalde volgorde de kloostergangen te doorloopen. Daarbij stelde hij — hier is de echte mysticus — zich voor, hoe Christus zijn lijdensweg heeft doorloopen van Pilatus' rechtthuis naar Golgotha. Bij een van die overwegingen werd hem „ingegeven”, Christus' lijden te beschouwen in 100 korte overwegingen, met 100 veniën, d. i. kniebuigingen (bl. 87). Hieruit ontstond het „Büchlein der Ewighe Weisheit” en ook het „Horologium”. De schrijver vertelt hierin van zichzelf, zijn visioenen, zijn liefde voor zijn „Bruid”, de eeuwige Wyshheit, die hem Christus' lijden op zijn bede ontdekken komt. Daarna handelt het geschrift over Christus' passie, over haar betrekking tot de wereld, haar genieting voor wie liefheeft en het geestelijk leven.

In dit korte boekje vindt men dan ook alle typische kenmerken, ook de zonden, van de geestelijk-erotische mystiek, gelijk ze ook in dezen middeleeuwschen geest zich geopenbaard heeft. Indien ik bij de verzending van de copie voor mijn opstel over „Eros of Christus” in deel II van Christelijk-Letterkundige Studiën van dit werk had kunnen kennis nemen, zou ik het zeker op de

komt ook diens bagage thuis. Men begint ze uit te pakken.

„Moeders ontroering werd vooral groot toen zij haar bijbeltje terugvond, en ik vroeg onmiddellijk de woorden te mogen lezen, die zij voor hem op het schutblad geschreven had en die hij zich in zijn stervensstond had laten voorlezen door den almoezenier van de Alphée. Die woorden wil ik hier overschrijven, omdat zij zoo’n duidelijk getuigenis geven van dat kalme en standvastige geloofsvertrouwen van mijn geliefde moeder, waarvan zij in mijn ziel den vrijwel onuitwisbaren indruk heeft achtergelaten.

16 October 1858.

„Al wie mij belijden zal voor de menschen, zal ik ook belijden voor mijn Vader, die in de Hemelen is. Maar die mij verloochenen zal voor de menschen, zal ik ook verloochenen voor mijn Vader, die in de Hemelen is.” (Matth. X: 32—35)

Dat deze woorden uit den mond van onzen Zaligmaker, hier neergeschreven door de hand van Uw moeder, U inzonderheid mogen treffen, en bij U, mijn zeer geliefd kind, een heilzamen indruk te weeg brengen mogen! Laat dit boek, zoo bid ik U, geen gesloten boek zijn! Overdenk er dagelijks enkele woorden uit, opdat die U tot beering en stichting mogen strekken. Ach, mocht ik de zekerheid hebben, dat gij een waarachtig discipel van Christus zult worden, hoezeer zou mijn smart dan, als ik van U scheiden moet, van haar bitterheid verliezen; want, mijn zoon, ik vraag van mijn God met minder innigheid U te mogen wederzien op deze zondige aarde dan U en al degenen, die wij liefhebben, te mogen ontmoeten in de eeuwige en gelukzalige gewesten, waar de verlostten zullen zijn.

Uw vriendin en moeder.

Nadine V.

(Wordt vervolgd.)

litterat
het be
schrift
haar b
breken
mystie
allegor
verdoe
als hie
worden
dij een
kant va
in zijn
de schu
dit „be
mystiek
Natu
Het is
teeken
ook
Maar
nen vo
wil, kri
bereike
De ui
gezet
voorop
critiek
wonder
kerkelij
den de
talinge
de ooge
aanged
vloeiend
en myst
en tege
bevelen.

Wann
moet re
afgedru
En da
worden
als „De
ziet in
bespreki
niet we
zeggen.
boek ni
tijdelijke

We zi
stroomd
over de
hezon,
beem m
houdele
noch A
men tot
bracht
is bij d
met the
de belan
van wel
het woo
gaat het
tische”

De op
het zuiv
terzee
Dr Ku
richting,
als „bed
komen.
haar rec

En ho
verder g
studies v
en aan
studies,
van de v
maar al
ken de
juist me
meubilee

Dat is
De „G
etra zal
dezer we
den van
tijd minst
in haar t

Dit —
zijn prac
de „profi
in dit ge
teken —
forme

Met de
van harte
schen, d
die ik z
„kunst
speciaal
kenis hee
Dat nu i
tot misv
toe, en v
de indeel
alsof ook
repetitie
mee? En
lijnen zoo
wijdig lot
op ’t zel
anderen,
In het